

Lunds universitet
Avdelning för litteraturvetenskap
SOL-centrum
Handledare Karin Nyqvist
2018-01-11

Charlotte Wikland Carlin
LIVK10

#metoo

Berättelsen som politiskt verktyg för social förändring

Innehållsförteckning	Sidan
Introduktion	3
Syfte och målsättning	3
Frågeställning	4
Teori	4
Metod	5
Forskningsunderlag och litteratur	5
#metoo?	7
#metoo Sverige	8
#metoo världen	9
Analys	11
Konvergens kultur	11
Vad är ett inlägg på sociala medier?	12
Berättelser som bekännelse, vittnesmål och självpresentation	12
Vad är det som sker när vi berättar vår historia	13
Berättelserna	14
Övergrepp och tystnad är inte ett modernt fenomen	19
Kvinnorörelsen sedan 200 år	20
Berättelser som vapen för mänskliga rättigheter	23
Brottsrubriceringen har inte brutit tystnaden	24
Sexuella trakasserier är ett civilrättsligt brott	25
Vittnesberättelser och WWW	26
Är #metoo en skvallersajt?	26
De kritiska rösterna	27
Sammanfattning	28
Källförteckning	30

Introduktion

Jag vill undersöka #metoo-kampanjen som dominerat debatten i Sverige och världen under hösten 2017. På bara några dagar blev #metoo en global nätkampanj mot sexuella trakasserier genom de berättelser, bekännelser och vittnesmål som skrivits av kvinnor från hela världen på sociala medier. Kvinnorna vrålar ut -Nu är det nog! Lika snabbt som berättelserna spreds på nätet fanns det snart även på allas läppar. Det diskuteras i debatten, på tåg, i skolor, i lunchrummen ja snart sagt överallt diskuteras vad som händer under rubriken #metoo och i dess kölvatten. Jag vill förstå hur berättelserna, som är korta personliga vittnesmål, har skapat gemenskap världen över. En gemenskap som ingjutit styrka och mod till att än fler kvinnor brutit tystnaden. Trots smärtsamma minnen har handlingen, att berätta och få gensvar, även haft en terapeutisk effekt som fungerat bättre än traditionell terapi.

Bernhard de Chartres sade på 1100-talet att vi är dvärgar som står på jättars axlar, en passande metafor för #metoo. Kampanjen hade svårligen kunnat ske utan historiens kvinnor som förkultiverat och tillsatt näring till vad som idag burit frukt och resulterat i minst sagt en riklig skörd. Ingen tidigare kvinnorörelse går att jämföra med vad som nu sker, inte ens kvinnorörelsen på 70-talet, men spåren finns där. Berättelserna har blivit vapen genom sociala medier och kraften i traumatiska upplevelser som nu släpps fria skakar om hela världen. Det stora antalet berättelser är inte lika lätt att avfärda som en tystad eller hotad kvinnas viskande röst. Detta vrål har på kort tid redan skördat sina offer. Varför #metoo sker just nu är svår att besvara men om jag gräver lite djupare i historien hoppas jag finna förklaringar till varför #metoo redan ses som brytpunkten till den postpatriarkala eran.

Syfte och målsättning

Syftet med min uppsats är att undersöka vad #metoo-kampanjen är. Vem är upphovsmannen/kvinnan? Vilka är aktörerna? Vilka funktioner spelar de olika berättelserna. Vad handlar berättelserna om. Finns ett uttalat mål? Hur fungerar transmediala berättelser? Jag vill undersöka hur dessa berättelser kan verka som politiskt verktyg.

Sociala medier har blivit ett viktigt politiskt verktyg med stor genomslagskraft som på kort tid kan skapa opinion. De skapar möjlighet för en helt ny tillgänglighet i

debatten för alla oavsett förkunskaper, politisk tillhörighet, klass, religion, land, etnisk bakgrund. Sociala medier har varit avgörande för #metoo-kampanjens spridning. Tidiga nätkampanjer från början av 90-talet kan jämföras med det som sker idag.

Genom att placera kampanjen i en litteraturhistorisk kontext vill jag också visa att #metoo har tydliga referenser till västerländskt kulturarv av tystade kvinnor sedan antiken. De senaste århundradena har dock kvinnans roll långsamt förändrats och #metoo skördar snarare frukterna av en segsliten men dock förkultiverad kamp.

Jag avgränsar min uppsats från enskilda personer men väljer ut några inlägg från sociala medier som exempel på berättelser. Jag avgränsar också mitt material fram till den 18 december då kampanjen pågår i skrivande stund. #metoo är en global kampanj men jag fokuserar främst på vad som sker i Sverige. Effekterna av kampanjen är för tidigt att orda om varför jag väljer att söka klargöra berättelserna i en historisk-, feministisk- och litteraturvetenskaplig kontext.

Frågeställning

Jag vill undersöka hur berättelser under rubriken #metoo verkar som politiskt verktyg och redan idag refereras till som vattendelare till en postpatriarkal tid.

Teori

#metoo-kampanjen kan rubriceras som ett transmedialt fenomen även kallat TS - Transmedial Storytelling. Denna typ av transmedial spridning saknar specifika metoder för analys beroende på att fenomenet är ganska nytt. Jag saknar därför en specifik metod eller teori att utgå ifrån då #metoo involverar multipla dimensioner som berättelser, kulturell kontext, västerländskt kulturarv, tidigare kvinnorörelser, rättsväsendet, kommunikation och media, nät-aktivism för att nämna några. Tidigare var det tydlig uppdelning mellan medieproducent och mediekonsument medan nu agerar de som aktörer utan att någon part riktigt vet spelreglerna. Det är också en av anledningarna till varför forskning kring transmediala kampanjer saknas. Olika infallsvinklar har använts - semiotiska, narratologiska-, sociologiska-, etnografiska-, marknadsförings- och varumärkesstrategiska o s v. Dessa försök har innefattat kvantitativa och kvalitativa undersökningar mm. men ännu har man inte enats om vad

transmedialt berättande (TS) är.¹ Jag väljer därför att söka klargöra berättelserna i en historisk-, feministisk- och i en litteraturvetenskaplig kontext med ambitionen att de olika beståndsdelarna tillsammans ska ge en klar bild över fenomenet #metoo.

Metod

Genom att jämföra #metoo-kampanjens olika beståndsdelar med bl. a tidigare kvinnorörelser och nätkampanjer, använder jag mig av dessa som jämförelsematerial. De tekniska tekniska förutsättningarna har varit avgörande för den globala spridningen varför det är viktigt att belysa effekterna av tillgängligheten och sociala mediers organiska struktur som saknar spelregler. Det västerländska kulturarvet, tystnadskulturen och betydelsen av berättandet som handling, identitetsmarkör och terapi, är ytterligare avgörande beståndsdelar i kampanjen jag avser att exemplifiera. Av 100 000-tals berättelser på sociala medier har jag valt ut några få som får representera kampanjen. Dagspressen har spelat stor roll för spridningen, tolkningen och orienteringen i kampanjens inverkan och betydelse på samhället. Konvergensen med traditionella media och avsaknaden av tidigare forskning gör att artiklar i dagspressen, intervjuer och radioprogram är viktiga källor i forskningen vilka jag i urval avser referera till.

Forskningsunderlag och litteratur

#metoo är en ny kampanj på sociala medier varför ingen forskning i ämnet ännu är gjord. Det finns dock omfattande forskning kring feminism, berättandets funktion och nätkampanjer samt berättandet som politiskt verktyg. När jag söker på #metoo på Google får jag drygt 37 000 000 träffar. Det talar sitt tydliga språk om omöjligheten i att studera samtliga inlägg. Jag har istället valt ut några få som får representera berättelserna som läggs upp på #metoo på sociala medier dvs., Casey Jo @kcjo_, Jazzy Gabert från Berlin, @alphafemale1 och Raymond Beauchemin, journalist på *Toronto Star* och *Whim Critical*.

Under skrivandets gång har #metoo vidareutvecklats, i framför allt Sverige, till att specifika yrkesgrupper gått samman i gemensamma upprop varför jag även kommer att nämna #tystnadtagning, #imaktenskorridorer, #medvilkenrätt för att nämna några.

¹ Henry Jenkins, *Konvergenskultur: Där nya och gamla medier kolliderar*, Bokförlaget Daidalos AB, Göteborg, sid 14ff

Jag har även valt att närmare studera forskning gjord av professor Sidonie Smith, University of Michigan. Hennes forskning ligger främst inom studier för mänskliga rättigheter, det personliga berättandet, kvinnans självbiografier m fl. Sidonie Smith har även forskat tillsammans med Kay Schaffer – Expert på mänskliga rättigheter som resulterade i *Human Rights and Narrated Lives, The ethics of Recognition*. Vad gäller berättandet och dess terapeutiska karaktär har jag valt Carola Skott, leg. sjuksköterska, fil.dr. i socialantropologi och docent i omvårdnad vid Sahlgrenska akademien, Göteborgs universitet. Hennes bok *Berättelsens praktik och teori – narrativ forskning i ett hermeneutiskt perspektiv* ger en insikt i berättelsens terapeutiska betydelse. Arne Melberg professor emeritus i litteraturvetenskap vid Oslo Universitetet, beskriver i *Självskrivet Om självframställning i litteraturen* på ett tydligt sätt problem och möjligheter i självframställning. Ethel Klein, tidigare professor vid Harvard University och Columbia University, klargör i sin forskning presenterad i *Gender Politics From consciousness to Mass Politics* processen för kvinnors ökade medvetenhet som politisk grupp, vilket jag anser intressant i teoretiserandet kring varför tidigare rörelser ej nått lika stort genomslag. Jag kommer även att referera till inlägg från artiklar i dagspressen då #metoo har dominerat debatten på samtliga avdelningar i dagstidningar. Nyhets-, närings- och kulturbilagan, idag sidan, understrecket och i samtliga helg bilagor. Artiklarna är skrivna av litteraturprofessorer, journalister, författare, kommunikations forskare m fl. Jag kommer framförallt att hänvisa till artiklar från *Svenska Dagbladet*, *Dagens Nyheter*, *Aftonbladet* och *The New York Times*.

Vad gäller konvergensen och den transmediala kampanjens utveckling har jag valt att studera Professor vid MIT, Henry Jenkins, *Konvergens Kulturen där nya och gamla medier kolliderar* samt *Baltic Screen Media Review 2013, Volyme 1/Article, Abstract*, nätpubliserad forskning med fokus på audiovisuella kulturer med inriktning på nya media är främst riktad mot den internationella akademiska målgruppen, förklarar problem och möjligheter med transmedialt berättande. Rosemary Clark, doktorand vid University of Pennsylvania, har publicerat ”*Hope in a Hashtag*”: *the discursive activism of #WhyIstayed* på nättidningen *Feminist Media Studies, Volume 16, 2016 - Issue 5*, vilken ger en insikt i #feminism och ett bra jämförelsematerial till #metoo-kampanjens spridning. Rosemary Clark fokuserar på de sociala mekanismerna bakom hashtag feminism för att förstå dess innebörd och signifikans.

#metoo

Tarana Burke, USA lyssnade till en 13-årig flickas berättelse om våldtäkt vilket chockade henne djupt. Året var 1997. Frustrerad över att inte kunna hjälpa, trösta eller säga *Me Too*, väcktes viljan och idén att göra något åt det. Det skulle dröja 10 år innan Burke startade en ideell organisation, *Just Be Inc.*, med syfte att hjälpa offer för sexuella trakasserier. Detta blev hennes kall och hon kallade rörelsen för *Me Too*.

The New York Times publicerade en artikel den 5 oktober 2017 som spreds över hela världen och skakade om Hollywood. 8 kvinnor, oberoende av varandra, berättade snarlika historier för tidningen och anklagade Harvey Weinstein, den kända Hollywood producenten, för våldtäkt och sexuella trakasserier. Lauren O’Conner, en av de 8 kvinnorna beskriver maktfördelningen på ett mycket tydligt sätt.

‘I am a 28 year old woman trying to make a living and a career. Harvey Weinstein is a 64 year old, world famous man and this is his company. **The balance of power is me: 0, Harvey Weinstein: 10.**’

From Lauren O’Connor’s memo ²

10 dagar senare skrev skådespelerskan Alyssa Milano följande inlägg på Twitter.

Me Too

Suggested by a Friend: “If all the women who have been sexually harassed or assaulted wrote ‘Me too’ as a status, we might give people a sense of the magnitude of the problem

[Alyssa Milano](#)

✓@Alyssa_Milano

If you’ve been sexually harassed or assaulted write ‘me too’ as a reply to this tweet.

9:21 PM - Oct 15, 2017

68 344 svar, 25 118 vidarebefordringar och 53 439 likes per den 5/12-17.

² <https://www.nytimes.com/2017/10/05/us/harvey-weinstein-harassment-allegations.html?hp&action=click&pgtype=Homepage&clickSource=story-heading&module=a-lede-package-region®ion=top-news&WT.nav=top-news>

Inlägget resulterade i en störtflod av berättelser på sociala medier och #metoo blev ett sätt att berätta om sexuella trakasserier och att visa sin solidaritet med andra offer. Hashtagen användes på Twitter, Facebook, Snapchat, Instagram och nätbaserade plattformar. På Facebook delades och kommenterades #metoo mer än 12 miljoner gånger inom de första 24 timmarna enligt *The Associated Press*.³

Majoriteten består av vittnesmål från kvinnor med återgivningar från övergrepp vilket för många varit traumatiska. För många är det första gången de öppet berättar och erkänner sig som offer för sexuella trakasserier och det räcker. De flesta ställer inte krav på rättsliga följder. De har fått en viss frid i sinnet och påbörjat en läkande process.

#metoo Sverige

”Timell = TV4’s egen Harvey Weinstein. #metoo” skrev Lulu Carter i ett inlägg på *Instagram*, som publicerades den 14 oktober. 16 oktober, skriver Cissi Wallin,

“Den mäktige medieman som drogade och våldtog mig 2006 heter Fredrik Virtanen. Jag anmälde 2011, först då orkade och vågade jag. Men har inte orkat eller vågat outa. Förrän nu. För ingen har väl missat #HarveyWeinstein -gate. Många av er har nog också sett vad @lulucartersweden berättat om #MartinTimell. Det är toppen av isberget. En glimt av den enorma patriarkala tystnadskultur som råder.”⁴

Så startade kampanjen i Sverige och har sedan dess haft en explosionsartad utveckling och helt dominerat debatten. Tillskillnad från andra länder har #metoo konvergerat till dagspressen på ett mer organiserat sätt genom att fler branscher har gjort gemensamma upprop under egna hashtags. Här följer några exempel, #närmusikentystnar - 2 200 musiker, #imaktenskorridorer - 1 300 politiker, #teknisktfele - 1 100 tekniker, #tystnadtagning - 700 skådespelerskor, #Deadline – 4 100 journalister, #timeout - 2 300 idrottare, #tystiklassen - 1700 elever, #inteförhandlingsbart - 1500 fackanslutna, #imaktenskorridorer - 1 300 politiker, #nödvarn - 5 000 poliser. Ytterligare branschupprop utan uppgift om antal, #räckupphanden - högskoleelever, #orosanmälan - socialarbetare, #vikokaröver - restaurangbranschen, #ickegodkänd - skolanställda, #påvårvilkor - försäkringsbranschen, #akadememoo - universiteten, #banaväg - transportbranschen, #felfil - ITbranschen, #utantystnadsplikt - läkare, #killtheking - hårdrockare,

³ <https://mobile.nytimes.com/2017/10/20/us/me-too-movement-tarana-burke.html?referer=https://www.google.es/>

⁴ <https://www.instagram.com/p/BaT0d-bHRT/?hl=en>

#runforlife - atleter, #stopplikt - körskolor, #taggarnautåt - floristbranschen, #nustickerdettill – sjukvården, #skrattetihalsen – komiker, #utanskyddsnet och #intedinhora – kriminella och prostituerade per den 18 december.

Björn Ulvaeus från ABBA skrev i en artikel i *Svenska Dagbladet* 4 december 2017, att #metoo fått honom att fundera över hur han själv betar sig tillsammans med kvinnor. Är jag dominant, högljudd, breder jag ut mig osv. Något han aldrig tidigare reflekterat över. Han säger vidare att han nu är på jakt efter de berömda manliga strukturerna och att vi efter tusentals år tagit steget in i den postpatriarkala eran.

’Här sker revolutionen med full styrka, en ostoppar lavin, som kommer att förändra samhället i grunden. Nu finns det ingen väg tillbaka.’⁵

En intressant definition av #metoo-kampanjen som tydligt visar att han anser kampanjen som en vattendelare och brytpunkt för en ny era.

#metoo världen

Genomslaget av #metoo har varierat i olika länder pga. av censur, tillgängligheten till datorer eller kulturellt betingat. I USA har färgade kvinnor riktat kritik till att debatten först fått fart sedan en vit kvinna slagit larm, men fränsett den kritiken är kampanjen fortfarande stark. (Tarana Burke är svart vilket kan vara en förklaring till kritiken). I Tyskland och andra länder i Europa har kampanjens genomslag fått stor uppmärksamhet men inte som i Sverige. I Australiens *SBS News* frågar de ”*Why is the #metoo sending shockwaves through Sweden?*” och liknar det som händer med en revolution.⁶

I Ryssland existerar inte en hashtag eller metoo överhuvudtaget enligt Fredrik Wadström, f.d. Rysslandskorrespondent, i *P1 Kultur* den 13 december i programmet - *Vad händer med #metoo-rörelsen i resten av världen?* Han säger vidare att de är helt oförstående inför vad som händer i USA och Europa. Ryska kvinnliga skådespelerskor har på ett häpnadsväckande sätt sagt att kvinnorna i Hollywood har fått det de ville ha så det spelar väl ingen roll vad som har skett tidigare eller hur de fått sin karriär. I Indien har den globalt uppmärksammade gruppvaldtäkten i Dehli för 5 år sedan redan lyft frågan om våldet och sexuella trakasserier mot kvinnor. Naila Saleem, kulturkorrespondent, menar att hur stort genomslaget blir har att göra med

⁵ Björn Ulvaeus, ”ABBA-Björn: Varför gjorde jag inte så före #metoo”, *Svenska Dagbladet, Kulturdebatt*, 2017-12-04

⁶ <https://www.sbs.com.au/news/why-is-the-metoo-movement-sending-shockwaves-through-sweden>

hur mycket man har diskuterat den här typen av frågor tidigare, vilket är den största anledningen till att det blivit stort även i Indien. Även om det framför allt är i den akademiska världen diskussionerna sker så vinner nu indiska kvinnor ny mark.

Lotten Collin, korrespondent för Latinamerika, säger att här råder en egen metoo-kampanj som mer handlar om mord, ca 2 kvinnor om dagen varje dag på året mördas. *Nionamenos* (Övers. Inte en kvinna mindre i världen) är deras nuvarande avsändare där metoo-debatten snarare hakat på. Ny lagstiftning debatteras men en klapp på rumpan är inte ett problem som höjer något ögonbryn. I Brasilien har männen överraskats enormt över hur vanliga trakasserier är. I Mexico har ett TV-ankare utpekats men ännu har inte någon tvingats avgå. Toril Moi, norsk litteraturprofessor vid Duke University i USA, anser att #metoo ger oss en unik möjlighet att sätta ord på våra erfarenheter som tvingar oss att se omvärlden på ett nytt sätt. Det har inte funnits ett brett sätt att diskutera dess frågor. I Norge har endast några få upprop nått pressen.⁷

#metoo-kampanjen har haft störst genomslag i de länder där tidigare kvinnorörelser redan skördat framgångar. I dessa länder har även rättsväsendet infört lagar som tydligt visar vad som är rätt och fel. Trots det visar kampanjen att det finns ett enormt glapp mellan rättsväsendet och verkligheten och vi blir plågsamt medvetna om beteenden som tidigare accepterats, normaliserats och nonchalerats.

Analys

Konvergenskultur

#metoo-kampanjen initierades på sociala medier men en utveckling har skett i en konvergens med gamla eller traditionella medier. Henry Jenkins skriver i *Konvergenskulturen: Där nya och gamla medier kolliderar* att nya och gamla medier just kolliderar, mediabolag och gräsrotter befruktar varandra och att på ett oförutsett sätt integreras medieproducenter och mediekonsumenter med varandra. Spridningen av det mediala stoffet, dvs. berättelserna i #metoo, sker tvärs över olika mediasystem och nationsgränser pga. av deltagarnas aktiva deltagande – det bildas helt enkelt en deltagarkultur. Det har skett ett kulturellt skifte där deltagarna uppmuntras och initieras till att delta, söka information och foga samman innehåll från flera olika medier och sedan själva bli producenter. Henry Jenkins förklarar det på följande sätt,

⁷ "Vad händer med #metoo-rörelsen i resten av världen?" *Sveriges Radio, Kulturpoddar i P1*, 2017-12-13 kl. 15.00

‘A transmedia story unfolds across multiple media platforms with each new text making a distinctive and valuable contribution to the whole. In the ideal form of transmedia storytelling, each medium does what it does best – so that a story might be introduced in a film, expanded through television, novels and comics; its world might be explored through game play or experienced as an amusement park attraction.’⁸

Han säger vidare att en transmedial berättelse ger tillsammans EN gemensam och genomträngande berättelse som attraherar publikens eller läsarens engagemang. Känslan av att händelsen bygger på en global erfarenhet som innehållsmässigt kan växa till att generera möjligheter för kampanjen att utvecklas till ett nytt och relevant innehåll – det är drivkraften till spridningen.⁹

En annan förklaring som väl går att applicera på #metoo-kampanjen är s.k. *hashtag activism* som skapat förutsättningar för marginaliserade eller tystade grupper att göra sig hörda. Rosemary Clark, doktorand på University of Pennsylvania, hävdar i sin artikel ”Hope in a Hashtag”: the discursive activism of #WhyIStayed, *Feminist Media Studies* (nät-publicerad tidning) att själva logiken till hur en hashtag-berättelse är uppbyggd skapar förutsättningar för människor att själva skriva och koppla ihop till egna individuella berättelser och detta ger syre till att kampanjen sprids och därmed kan bli en politisk rörelse. Om berättelserna dessutom innehåller starka känslor, skandaler och kränkningar inbjuder det ytterligare till deltagande. Kända personer eller personer som har en viktig roll i en kontext till det som berättas, adderar till dramatiken och uppmärksamheten och som resulterar i att det stora antalet deltagare drastiskt ökar.

Ytterligare en viktig förutsättning till *hashtag activism* är att digitala medier inte kräver medlemskap eller formella organisatoriska strukturer då tidigare rörelser organiserade och styrde upp vad som skulle sägas eller förmedlas. Det innebär också att kampanjer på nätet kan uppstå utan hjälp eller direktiv från någon utanför nätet. Enkla budskap på 140 tecken, som ett inlägg på Twitter består av, fungerar som mall och byggstenar till en kollektivt konstruerad, tematiserad samt sammankopplad berättelse.¹⁰ Ytterligare en aspekt är att det finns mer information än någon kan

⁸ <https://www.scribd.com/document/332243405/Baltic-Screen-Media-Review-Transmedia-Project-Design-Theoretical-and-Analytical-Considerations>

⁹ <https://www.scribd.com/document/332243405/Baltic-Screen-Media-Review-Transmedia-Project-Design-Theoretical-and-Analytical-Considerations>

¹⁰ Rosemary Clark, ”Hope in a hashtag”: the discursive activism of #WhyIStayed, *Feminist Media studies* DOI: 10.1080/14680777.2016.1138235, 2016-02-22

överblicka vilket medför att det också blir naturligt att diskutera med andra vad som gäller.

Vad är ett inlägg på sociala medier?

Varje inlägg på sociala medier är ett grafiskt arrangemang som förenar text och ibland bild som inbjuder till interaktivitet. Inläggen har likheter med en litterär dagbok med olika former av självframställning, självpresentation och självkonstruktion. Arne Melberg skriver vidare i sin bok *Självskrivet Om självframställning i litteraturen* att inläggen kan liknas vid poesi men är det inte. Inte heller roman eller prosa. Frågan är om det kan kallas litteratur? Det finns röster som säger att vi nått den självbiografiska erans slut medan andra säger att vi är på god väg in i en ny. Han refererar till Michael Renov, Professor i Kritiska Studier, University of Southern California, som anser att bloggen snarare transformerar den självbiografiska kulturen. 'I nätets epok så tror jag inte att självbiografen är på väg att dö ut. Oigenkännlig för några, föraktad av många, praktiserad av tusende, har den fötts på nytt'¹¹ Istället kan vi se att den är en stiliserad kort textberättelse och på #metoo har dessutom uppstått ett maner, nästan som en mall, där berättelserna saknar inledning eller avslut och med endast några få rader beskrivs traumatiska vittnesmål.

Berättelser som bekännelse, vittnesmål och självpresentation

Sociala mediernas enorma popularitet har på många sätt förändrat vårt sätt att umgås, kommunicera, skaffa vänner, hålla kontakt och inte minst hur vi formar vår identitet. Hur vi visar för andra vem vi vill framstå som dvs. vår självpresentation. Det innebär att vi försöker kontrollera vilka intryck andra människor får av oss. Självframställning är litteraturens sätt att kanske inte besvara men åtminstone diskutera den fundamentala frågan -Vem är jag?

Arne Melberg säger vidare i *Självskrivet Om självframställning i litteraturen* att det sedan 2000-talet är en stark trend för självbiografier och självframställningar med ena foten i det historiska sättet att redogöra, minnas och diskutera vem jag är. Självbiografier brottas med minnet, verkligheten, konstruktionen av självbilden och inte minst möjligheten att äga sin egen historia. Den andra foten skulle då stå på sociala mediernas samlade plattformar.¹² Jaget är mer centralt än någonsin och med

¹¹ Arne Melberg, *Självskrivet Om framställning i litteraturen*, Atlantis, Stockholm 2008, sid 228

¹² *Självskrivet Om framställning i litteraturen*, sid 226ff

berättelser och bilder kan vi skapa vilka pseudovärldar vi vill och fylla vår persona med de attribut och behag vi själv väljer. Att minnas, konstruera och framför allt rekonstruera oss är något vi gör varje dag när vi på Facebook, Instagram, You Tube m fl. lägger upp en bild från en fest eller tar en *selfie* i bästa vinkeln. Bilderna representerar situationer där vi är till vår fördel och bygger vår identitet i den riktning vi vill.¹³ På #metoo innebär vittnesberättelserna ett skifte i identitet – från offer för sexuellt trakasserad till -vad? Historiskt sett har offret burit skammen varför bekännelserna på #metoo fått en dubbel betydelse. De tar strid mot samhällets syn på förövaren men kanske viktigast av allt att den välpolerade ytan lämnat plats för verklighetens, ibland bistra, realiteter. Detta kan vi känna igen i berättelser som handlar om sjukdomar. t ex cancerdrabbade som väljer att öppet berätta om sitt sjukdomsförlopp, i syfte att ge andra drabbade stöd eller för att öka medvetenheten om sjukdomen.

Att berätta är något fundamentalt för människan och något vi gjort sedan urminnes tider. Vi lär oss hur livet fungerar genom att berätta och att berätta är en aktiv handling. Vi förvandlar praktisk erfarenhet eller filosofiska frågor till ett språk som förmedlas i ord eller tecken. Vi får då tillbaka en reaktion och respons som ger information, värdering, medhåll, motstånd, erfarenhet mm och på så sätt utvecklas vi. Därför blir studiet av berättelser också att synliggöra människors meningsskapande processer för att på ett djupare plan förstå innebörden av våra liv.

Carola Skott refererar till Paul Ricoeur, fransk filosof, som säger att vår existens inte kan separeras från den uppfattning vi har om oss själva. Berättelser har alltså stor betydelse för vår självförståelse. Den innehåller ditt emotionella förhållande till ditt eget jag. Vid kriser och svåra livshändelser har vi ett starkt behov av att just berätta och helst för en engagerad lyssnare för att få förståelse, empati och därmed kunna påbörja en läkande process.¹⁴

Vad är det som sker när vi berättar vår historia?

Vi vet nu att berättandet har en terapeutisk och läkande förmåga. De som väljer att berätta på #metoo ingår i den gemenskap som hashtaggen skapat. Berättarna får stöd och styrka i gemenskapen vilket även inspirerar andra att samla mod till att berätta. Likes, kommentarer och debatten i övrigt i samhället medvetandegör oss om vad

¹³ Ibid, sid 199f

¹⁴ Skott Carola, *Berättelsens praktik och teori*, Studentlitteratur, Lund 2004, sid 69

sexuella trakasserier är. Etik och moral diskuteras, omvärderas och debatteras i alla media och vi får en orientering i vad som är rätt och fel.

Berättelserna

Berättelserna på #metoo kan rubriceras på många sätt, korta självbiografier, självutlämnande-, minnes-, skam-, identitets- och vittnesberättelser. Kvinnorna skriver för att hävda sin rätt till sin egen kropp och krav på jämlikhet som människa och kvinna. Det handlar om mänskliga rättigheter. Kvinnorna berättar för att helas, berättar för att rikta skulden till den som bär ansvaret - mot förövaren. När de berättar sin historia gör de en aktiv handling och tar därmed ett steg från en traumatiserad identitet, från offer till att delta i en gemenskap som genererar styrka.

Den absoluta majoriteten består av vittnesmål från kvinnor. För många är det första gången de öppet berättar händelsen och erkänner sig som offer för sexuella trakasserier och det tycks räcka. De har fått en viss frid i sinnet och påbörjat en läkande process.

Casey jo@kcjo_ skrev på Twitter den 29 oktober att hon blev trakasserad som 14-åring av hennes danslärare 55 år. Hon var en lovande dansös. Det var hennes största intresse men hon slutade efter händelsen. Casey jo skriver vidare att han är en pedofil som fortfarande undervisar unga flickor och är beundrad i sin grupp.

“in light of the #metoo movement, i have to get this story out there. i’ve been silent for too long and need to share so here we go, i guess Are we still doing this thing ? Cause on vacation. I bled for an hour after.”

Det är svårt att inte lägga en betydelse i hur Casey jo väljer mellan versaler och gemena. I hennes första inlägg (se ovan) har de tre sista meningarna inletts med versaler. Är det ambivalensen mellan smärtsamma minnen och ett nyktert beslut att berätta som kan skönjas? Hjärta och hjärna? I engelskan används versalt i för jag, Casey jo väljer ett gement i. Det kan kanske tolkas som symboliskt för den lilla 14 åriga flickan. Det kan inte vara lätt att stå i givakt som I när känslan är den motsatta. De övriga inläggen saknar helt versaler och ibland punkt. Här nedprioriteras formalia helt till förmån för att få det berättat. Casey Jo har varit tyst för länge.

“it was all way too much so i just didn’t think about it. i didn’t talk about it for 3-4 years. even then, only when drunk.”

“it wasn’t until recently, when i was traveling abroad i grappled with what happened. i was in barcelona on the trip of a lifetime.”

“all i could think about was how i was harassed/assaulted/whatever by a pedophile. i’m still terrified to say his name. i blocked him on FB.”

“i realized i’d walked away from a dance career for a lot of reasons, but a lot of it stemmed from that day, i didn’t want to be near that.”

“I still struggle with that experience. Was it harassment? Was it assault? It wasn’t as bad as it could have been. I wasn’t raped.”

“It wasn’t as bad as what some of my friends had gone through, whether they were in the industry or not. I walked away kind of ok. I was lucky”

“but it hurts knowing he’s a pedophile. That he’s still teaching young children. That he’s idolized within that community.”

“All of this to say, I was harmed by an adult I trusted. At 14. I was specialized and targeted by a 55 year old man at age 14.”

“I will never be okay with what he did. I can forgive myself for it, but I will always wish for him to burn in hell with so many others.”

“so to any victim of any sexual harassment/assault/targeting, i am here for you. i hear you. i believe you. i support you.”

casey jo @kcjo_

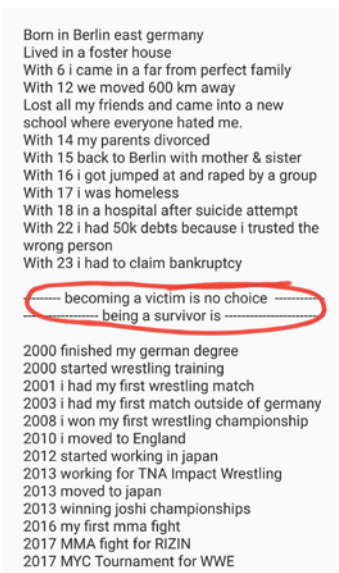
*i hope you believe [#metoo](#)*¹⁵

Berättelsen skrivs i 11 separata, korta inlägg som i sin helhet bildar hela hennes berättelse, (varje inlägg avslutas med hennes avsändare som jag valt att ta bort förutom i sista inlägget). Twitter begränsas till max 140 tecken per inlägg (kommer att utökas till 280 tecken) vilket förklarar upplägget. Det är naket och saknar beskrivningar om vem Casey jo är, var hon kommer ifrån, eller var hon befinner sig idag. Hon berättar att det är semesterresan till Barcelona som råkat bli platsen för hennes tidpunkt att brottas med de traumatiska minnena. Vi får inte veta mer än att det är #metoo som inspirerat henne. Det vi möjligtvis kan läsa mellan raderna är hennes tystnad. Hon har varit tyst i flera år men väljer nu att berätta. Hon skriver att hon vill ge och dela med sig av sin historia som hon tidigare endast kunna närma sig

¹⁵ [@casey_jo](https://twitter.com/casey_jo), 2017-10-29

om hon varit full. Jag upplever att Casey jo även analyserar händelsen. Hon rubricerar dansläraren som pedofil och med det klargör skuldbördan. Han är vuxen och en person hon litade på som utnyttjade sin position. Hon inser också att händelsen bär en stor anledning till att hon valde bort dansen som var en betydande del av hennes identitet. Hon skriver vidare att hon förlåter sig själv för vad som skett. Jag vet inte vad i händelsen Casey jo bär ansvar för, men som vårt kulturhistoriska arv antyder är det kvinnan som bär skammen och skulden oavsett. Kanske är det den känslan hon förlåter. Hon avslutar sina elva inlägg med att bekräfta andra kvinnor som blivit trakasserade och erbjuder dem sitt stöd vilket jag upplever som ett symboliskt skifte i tonen. Från att minnas, bekänna, berätta och förlåta till att erbjuda sitt stöd är det en lång resa på mycket kort tid. Hennes bekännelse om elva inlägg kan uppfattas som en terapeutisk handling där hon gått från bärare av förtryckta minnen till att bli deltagare i en kampanj och en röst mot sexuella trakasserier. Hennes danslärare är pedofil och borde behandlas därefter men hennes första steg var kanske att endast berätta. Hon ville inte att vi skulle få en hel bild av vem hon var. Vi som läsare var viktiga som mottagare och viktigt var också handlingen att berätta. Framtiden får visa om hon går vidare.

Jazzy Gabert från Berlin redogör sina händelser i kronologisk ordning med en bild som visar hennes kamp och utsatthet, rått och naket.

'Took me a while to be where I'm, although if you see where I am coming from you will understand why it took so long. I'm happy now #metoo.'¹⁶

¹⁶ [Jazzy Gabert Verified account @alphafemale1](#), 2017-11-01

Jazzy Gabert har liksom Casey jo brutit tystnaden och valt att berätta. Det har tagit lång tid men, som hon visar med all tydlighet genom den röda cirkeln, har hon redan tidigt valt att inte vara ett offer utan en överlevare. Hon väljer nu att dessutom berätta om sin barndom fylld av övergivenhet, övergrepp, hemlöshet och konkurs. Båda två vänder de sig till #metoo som en kollektiv persona.

Det finns 100 000-tusentals historier som dessa och lika många ”likes” eller kommentarer som bekräftar berättelserna och ger dem sitt stöd. Jazzy Gabert berättar att hon är lycklig nu och med det sagt har hon inte heller ställt några krav. Ingen man är avslöjad, inget krav på hämnd eller polisiär insats. Jazzy Gabert har använt sig av #metoo-kampanjen som en terapeutisk handling och att bli en i gemenskapen. Detta är en avsevärd skillnad från tidigare kvinnorörelser och nätkampanjer då dessa oftast haft en klar målsättning att driva igenom sociala- feministiska- eller politiska beslut, lagändringar eller driva frågor till domstol.

Även män har skrivit på #metoo-kampanjen och bett om ursäkt eller startat nya hashtags med rubriker som #Ihave, #Iwillchange, #metoomen m fl. På #metoomen går följande att läsa om en journalist på *Toronto Star*, Raymond Beauchemin, som twittrar om hur hans #metoo erfarenhet började – en som skulle pågå i 4 år. Han skriver att det stora antalet berättelser innefattar sexuellt våld och trakasserier, ovälkomna närmanden och att många av dessa händelser har skett när kvinnorna var barn. Han frågar var fanns de vuxna? Han blev själv sexuellt utnyttjad av scoutledaren mellan 11-15 år. Han berättade detta för sina föräldrar 20 år senare som blev chockade och hade inte haft någon aning. Raymonds kommentar till det var, ’så klart de inte hade en aning, för det krävs medvetenhet och uppmärksamhet.’¹⁷

Han är inte ensam om sin #metoo berättelse bland män och deras vittnesbeskrivningar är minst lika upprörande. Trakasserier är inte könsbestämda, de är vittnesskildringar oavsett vem som råkat ut för dem. WhimCritical skriver följande;

*women aren't the only victims. Some can be perpetrators. This is not a gender issue, this is a people issue*¹⁸

4:52 AM - 29 Oct 2017

I skrivande stund har #metoo utvecklats från sociala medier till att bli mer organiserad i de s.k. gamla medierna, dags- och kvällspressen, Radio och TV. I Sverige har

¹⁷ www.thestar.com/life/2017/11/03/as-a-kid-i-couldnt-trust-the-adults-entrusted-to-guide-me.html

¹⁸ <https://twitter.com/WhimCritical>

yrkeskårer organiserat individuella upprop med gemensamma manifest för just deras sfär. #medvilkenrätt – över 5 965 kvinnor från juristkåren har skrivit under och publicerat berättelser i *Svenska Dagbladet* 15/11. Här följer ett exempel,

‘Jag blev bjuden på ansevärd mängd alkohol på en privat middag hos en föreläsare på juristprogrammet och somnade på hans soffa. När jag vaknade hade alla andra gått hem och han hade sex med mig. Efteråt erbjöd han sig att ringa en taxi. Personen ifråga har även arbetat som hovrättsdomare.’¹⁹

Här beskrivs en man, f d hovrättsdomare, som efter att med sprit avlägsnat juridikstudentens eventuella motstånd, genomfört ett samlag utan samtycke. Han vet mer än de flesta vet vad lagen säger om detta.

Film- och teaterbranschen har samlat sina berättelser under #tystnadtagning från mer än 700 kvinnor. Opera- och sångbranschen ytterligare en, #visjungerut med 690 kvinnors berättelser. #tystdansa ytterligare en, men jag saknar uppgift på hur många som skrivit under. Här följer ett exempel,

‘Jag var på min första resa i Paris när ett så kallat ’manligt geni’ dundrade in i mitt hotellrum efter jag duschat. Tryckte mig mot väggen och sa ’var inte rädd, vill inte knulla dig, låt mig bara få ta på dig’ och tog tag i min fitta.’²⁰

Denna berättelse avslöjar att det handlar om en ung oerfaren dansös som första gången är i Paris. Det manliga geniet kan vi förutsätta är något äldre och erfaren för att få det epitetet. Den självklarhet med vilken han ser sig ha rätt att på ett våldsamt sätt ta sig in i rummet och kräva att få ta på hennes kön säger också något om hans upplevda ställning och total avsaknad av risk för repressalier. Att hon väljer ett grovt språkbruk för att beskriva vad som skedde är kanske hennes sätt att beskriva upplevelsen, dvs. som mycket grovt.

Den 19 november samlas kvinnliga skådespelare på Södra Teatern i Stockholm för att läsa upp anonyma vittnesmål om övergrepp. Vissa höll varandra i handen när de mötte pressen men ingen gav några intervjuer. Det var, precis som namnet på uppropet, bara tystnad och tagning.

Svenska Kyrkan har samlats under #vardeljus med mer än 4 000 personer och följande exempel går att läsa,

¹⁹ Undertecknat av 5 965 kvinnliga jurister, Jurister vittnar: ”Domaren ville ha oralsex i gengäld”, *Svenska Dagbladet, Kultur*, 2017-12-15,

²⁰ Simon Lundberg, ”Efter #metoo: Här är alla branschens upprop mot sexuella trakasserier”, *Nyheter24.se/nyheter/inrikes* 2017-11-16

‘En man i den församlingen jag arbetade i begick övergrepp mot mig. Jag bad min kyrkoherde om stöd. Den manliga kyrkoherden sade: ”Nej, vi ska inte säga något utåt. Det här får du hantera själv. Tänk på församlingsbon och hans framtid.”²¹

Här förekommer inga explicita förklaringar kring vad som hänt, bara att det skett ett övergrepp. Inga hårda eller grova ord. Kvinnan ber om stöd men blir nekad och ännu ett övergrepp sker. Det patriarkala tankesättet sitter lika hårt som spiran på tornet.

Övergrepp och tystnad är inte ett modernt fenomen

Nätkampanjen mot sexövergrepp är ett uppror mot mänskliga rättigheter och mot en kvinnoosyn som är djupt rotad i den västerländska kulturen. I grekiska och romerska antika myter kan vi läsa om sexuellt våld som går hand i hand med berättelser om erövringar och krig, ett våld som i verkligheten lämnat tystade och plågade kvinnor i sitt spår.

Sexuellt våld är ett mycket vanligt inslag i våra äldsta litteraturer. Här rör det sig i regel om gudars våldtäkter mot mänskliga kvinnor, barn och unga män. Men offrens lidande är sällan beskrivet medan den fysiska våldshandlingen beskrivs med mystik och utelämnanden eller i förskönande omskrivningar och metaforer. Den romerske poeten Ovidius var en mästare att i dikt ge sexualundervisning i hur kvinnor ska förföras, lägras och behållas. Det som är slående är den erotiska fokuseringen och Ovidius använder ofta våldtäkt och mord som motiv i *Metamorfoser* (cirka 8 e Kr). Själva metamorfosen, förvandlingen, är legitimerad på gudomlig väg och sker som skydd mot en förbrytelse eller som ett tecken på det traumatiska som hänt. Dafne är jagad av Apollon och ropar på sin far, den Thessaliske flodguden Peneios, om hjälp. Hon vill bli befriad från sin skönhet för att överleva. Förvandlingen sker omedelbart. Dafne ändrar identitet från människa till natur, ett lagerträd.²² Myterna och sagorna i *Metamorfoser* är hämtade från den grekiska mytologin och var kända bland romarna sedan flera hundra år tillbaka. *Metamorfoser* anses idag var det mest imiterade verket från den antika kulturen. En av Ovidius berättelser som har många likheter med berättelserna i #metoo är den brutala berättelsen om när kung Tereus våldtar sin svägerska Filomela. Så snart Tereus fått med sig Filomela ut på havet, utropar han ”Segern är min!” Efteråt svär Filomela på att berätta vad som hänt:

²¹ Simon Lundberg, Efter #metoo: Här är alla branschens upprop mot sexuella trakasserier efter 3metoo, *Nyheter24.se/nyheter/inrikes* 2017-11-16

²² Ovidius, *Publicus Ovidius Naso*, I tolkning av Ingvar Björkeson, Natur & Kultur, Stockholm 2015, sid 9-17

*Jag skall kasta tveklöst all blygsel
och avslöja dig, om jag kan det, offentligt,
inför allt folk; och om jag hålls kvar här i skogen som fånge
skall jag berätta för skogen allt, röra stenar till misskund.
Rymden skall höra mitt rop, och gudarna, om de nu finns där.*²³

Detta överraskar Tereus och han blir genast både arg och rädd. Han drar fram sitt svärd, griper tag i Filomelas hår och binder hennes armar i bojar bakom ryggen. Hon blottar sin hals, men i stället greppar han hennes tunga med tång och skär av den. Stympningen fullbordar Tereus våldtäkt på Filomela och bekräftar samtidigt att händelsen måste tystas ner. Det får inte bli känt. Ovidius texter har förmedlats på skolor, universitet och museer i tvåtusen år. Detta är bara ett exempel på hur kulturhistorien har lagt grunden till att problematisera, försköna och föreviga ett mönster för relationer mellan män och kvinnor, våldsverkare och offer.²⁴ Det finns alltså en hel världshistoria full av tystade kvinnor varför berättelserna på #metoo blir ekon sedan två tusen år tillbaka.

Kvinnorörelsen sedan 200 år

Filomela tystades men andra kvinnor har talat och framför allt under de senaste 200 åren. 1820 - 30-talet kom den första feministiska vågen och handlade framför allt om progressiva ekonomiska och sociala krav, t ex Suffragetterna som stred för kvinnlig rösträtt. Den andra vågen startade på 60-talet och anses pågå än idag. Den s.k. moderna feminismen handlar framför allt om könsroller, samt strukturella och grundläggande orättvisor i samhället.

Kvinnokamp och krav på jämställdhet fick sitt stora genomslag på 70-talet. Det politiska budskapet var starkt vänsterorienterat och kampen mot imperialism och kapitalism var minst lika viktig. De ansågs vara den verkliga fienden och anledningen till orättvisorna. Även mannen var ett offer som tvingats bli översittare och hård varför män och kvinnor skulle stå i bredd, ett slagord för tiden.²⁵

1986 lagstodgas sexuella trakasserier som brott mot mänskliga rättigheter i USA. Detta återkommer jag till senare i uppsatsen då lagstiftningen borde inneburit stor betydelse för kvinnan men effekten uteblev. Glappet mellan lagar och verklighet är fortfarande avgrundsdjup.

²³ Ovidius, sid 167ff

²⁴ Sigrid Schottenius Cullhed, "Me too" ger röst åt tusentals år av tystnad", *Svenska Dagbladet* 2017-10-17

²⁵ Ebba Witt-Brattström, *Stå i bredd 70-tlets kvinnor, män och litteratur*, Norstedts, Stockholm 2014, sid 7

1990 hade kvinnokampen utvecklats till att handla om genus och queerteori. Kön i biologisk mening var inte avgörande utan hur du väljer att identifiera dig. Feminism fick stå tillbaka för genusteori och *queer theory* vilka fokuserade på obalansen mellan biologiskt kön och upplevd könstillhörighet dvs. homosexuella, bisexuella, cross-dressing och personer som utfört könskorrigeringar. Med detta sagt vill jag visa tidigare kvinnorörelsers tydliga krav och budskap vilka skiljer sig avsevärt från #metoo-kampanjen där en majoritet av berättelserna är vittnesmål men utan krav.

Kampanjen #Prataomdet drogs igång den 14 december 2010 av Johanna Koljonen, journalist, i sociala medier till stöd för de två kvinnor som anklagade Julian Assange för våldtäkt och sedan ifrågasattes. Kampanjen uppmärksammades stort i svensk media och Johanna Koljonen och Sofia Mirjamsdotter vann *Stora journalistpriset* 2011 i klassen *Årets förnyare* för #prataomdet. Motiveringen är att de har 'gjort det privata allmängiltigt och fått en hel värld att prata om det.'²⁶ I januari 2012 utkom antologin #prataomdet på Kalla Kulor Förlag. Boken innehåller ett trettiotal #prataomdet-texter i urval av redaktörerna Gustav Almestad och Annika Beijbom. Medverkande författare till boken är bl. a Johanna Koljonen, Sofia Mirjamsdotter och Sonja Schwarzenberger. Boken recenserades bl. a av Paulina Helgeson, Kritiker på *Svenska Dagbladet*, och hon skriver i artikeln, "Vittneslitteratur från en sexuell gråzon" den 27 januari 2012,

Som en röd tråd genom boken går också skamkänslorna; skammen över att man borde ha vetat bättre, att man borde ha sagt ifrån, att man genom tystnad och acceptans blivit en sådan person man aldrig trodde att man skulle bli. Men genomgående skrivs också lättningen fram, lättningen över att inte vara ensam, över att äntligen få berätta, över att ha läst andras berättelser och insett att det är dags att sluta skämmas, dags att sluta ta på sig någon annans skuld.²⁷

Likheterna med #metoo-kampanjen är slående men den stannade i Sverige. Berättelserna på #metoo-kampanjen kommer att samlas i en bok med Alexandra Pascalidou som huvudredaktör, Hon säger att de vill fånga fenomenet som inte är ännu ett tomteblås på sociala medier och vill samtidigt ha tips och råd för en bestående förändring.²⁸

²⁶ TT, "Johanna Koljonen fick journalistpris", *Dagens Nyheter Kultur*, 2011-11-24

²⁷ Paulina Helgeson, "#prataomdet. Berättelser från gråzonen. Vittneslitteratur från en sexuell gråzon", *Svenska Dagbladet*, 2012-01-27

²⁸ TT, "Klart för bok om #metoo – Pascalidou redaktör" *Svenska Dagbladet, Kultur*, 2017-10-31

Det finns naturligtvis fler bataljer och slagord som skanderats av kvinnor runt om i världen och det är viktigt att jämföra #metoo-kampanjen med de tidigare rörelserna och att notera vilka skillnaderna är för att förstå roten till det som sker idag.

De tidigare feministiska kraven har drivits för kvinnans rätt till en jämbördig politisk, ekonomisk och socialt rättvis plats i samhället. Homosexuella och queer-personer har drivit kampen för rätten till sin kropp och sexuell identitet som lett till manifestationer som Pridefestivaler, lagändringar och frågan om vilken toalett en transvestit skall gå på men framför allt ökat medvetandet i samhället i dessa frågor. Majoriteten av #metoo-kampanjens inlägg är vittnesmål utan krav vilket torde vara den största skillnaden.

Professor Ethel Klein säger att en grundläggande förutsättning för en politisk rörelse är en uttalat gemensam sak som man anser att samhället bär ansvar att lösa. Många sakfrågor stannar dock inom hemmets vrår då man anser problemen vara personliga och därför försöker lösa dem på egen hand eller inom familj- och vänskrets. Det är först när en utsatt kvinna blir medveten om att hon inte är ensam om sin situation och kan koppla problemet till att det är sociala förutsättningar som bär ansvaret. Bilden av ett personligt problem byts ut till en medvetenhet om att vara delaktig i en grupp med samma problem vilket samtidigt är en förutsättning för politisk aktivism.²⁹

Detta är i sig inga konstigheter och andra politiska rörelser, förutom t ex. partipolitiska, har bildats för att driva jämlikhet då man upplevt att etnicitet, religion, hudfärg eller en social grupps tillhörighet på något sätt begränsat deras liv. Men, kvinnor har inte definierat sig som en grupp. Det är först när kvinnor insåg att de delade ett gemensamt problem för att de var just kvinnor som kvinnorrörelserna uppstod.³⁰

Det är dock en process som ska ske innan den knutna näven slår i bordet. Det handlar om en förändring i synen kvinnans egen självbild. Bilden av mannens och kvinnans roll i samhället har varit knutna till biologiska förutsättningar och därmed upplevts som oföränderliga. Vissa ränder är svårare än andra att tvätta bort. Kvinnorrörelsen har djupa samhällsmönster att brottas mot, och kvinnan själv mot en

²⁹ Ethel Klein, *Gender Politics, From consciousness to Mass Politics*, USA 1984, sid 3-6

³⁰ Ibid, sid 3ff

väl definierad roll. Att vara foglig och tyst har varit överlevnadsstrategier för många kvinnor.³¹ Med kvinnorörelsen i minnet är det dags att förstå kraften i *berättandet*.

Berättelser som vapen för mänskliga rättigheter

Självbiografier som direkt påverkat kampanjer för mänskliga rättigheter kan nämnas Henri Dunants, *A Memoir of Solferion* (1859) som skrev vittnesskildringar från det fransk-tyska kriget. Detta ledde till en genomgripande debatt om rätt och fel i krig som i sin tur ledde till bildandet av Genevekonventionen för mänskliga rättigheter 1864. De senaste årtionden har oräkneliga berättelser drivit kampanjer för mänskliga rättigheter. Det är berättelser från olika länder och olika folkgrupper som tidigare har saknat en röst genom censur eller hot. Det finns vittnesmål från fattiga folkgrupper som kämpar mot en överhöghet, vittnesmål från överlevare, torterade eller på annat sätt kränkta och som genom att skriva och berätta ändrar sin identitet från att vara offer till att bli överlevare och samtidigt riktar fokus på våldet och till dem som utövar det.³² Fienden är tydlig och därmed kraven.

Sidonie Smith och Kay Schaffer skriver i *Human Rights and Narrated Lives* om berättelser som den nya helande processen framför psykoanalys. I exemplet de studerat handlar det om Australiens ursprungsbefolkning där istället för att fördjupa sig och utforska de traumatiska historiska händelserna, vittnar dessa nya berättelser om en politisk medvetenhet. De ser tillbaka på sina erfarenheter och översätter dem utifrån brott mot mänskliga rättigheter. Genom att se på sitt förflutna på detta sätt skiftar de fokus inför lagen. De blir aktiva. Går från offer till medlare eller t.o.m. till att bli talesperson för ökad medvetenhet. Från att ha känt skuld till att uttrycka ilska, stolthet och därmed startat en kollektiv läkningsprocess. Det framgick att de även kände en gemenskap, inte bara med andra ursprungsbefolkningar runt om i Australien, utan också med offer för missbruk av mänskliga rättigheter runt om i världen. Schaffer & Smith säger vidare att detta är ett tecken på ett skifte i berättandet som en politisk aktivism och samtidigt skapas en miljö och gemenskap med läkande krafter när samhället brister.³³

Det som skiljer #metoo från ovan beskrivna grupper berättelser är att de har specifikt mål om självständighet eller upprättelse för ett folk, en religiös grupp eller

³¹ Ibid, sid 3ff

³² Sidonie Smith, Kay Schaffer, *Human Rights and Narrated Lives: The Ethics of Recognition*, Palgrave Macmillan, New York, 2004, sid 28

³³ *Human Rights and Narrated Lives, The ethics of Recognition*, sid 113f

politisk asyl. Berättelserna på #metoo är kvinnor från hela världen som vrålar ut 2500 år av tystnad och protesterar nu mot den grundläggande humanistiska och jämställda balansgången mellan man o kvinna som varit i obalans sedan före antiken.

Brottsrubricering har inte brutit tystnaden

Stina Holmberg på Brottsförebyggande rådet säger i en intervju i Svenska Dagbladet den 25 oktober 2017 att #metoo ger effekt i statistiken.

”– Det handlar om att folk nu definierar för sig själva att man faktiskt varit utsatt för ett brott och inte tänker att ”sådär är män”. Det låter väldigt rimligt att tro att det ger effekter i form av fler polisanmälningar, säger hon.”³⁴

När trakasserier är så vanligt förekommande som kampanjen också har visat säger det något om kulturen i samhället. Många män har ansett sig ha rätten att göra sexuella närmanden och ta för sig av kvinnlig fägring och kvinnorna har saknat makt eller medel för att stoppa det. Ovälkomna närmanden har varit en självklar och allt för vanlig beståndsdel i kvinnors liv. Noteras bör att redan för mer än 100 år sedan ansågs detta vara ett brott. I *Versailles Treaty* från 1919 spikades att våldtäkt och andra typer av våld mot kvinnor i krig är brottsligt. Övergripen har trots det inte upphört och åtal lyser med sin frånvaro. Vid Indiens självständighets kamp 1947 blev 75 000 kvinnor våldtagna, lemlästade och mördade. Antropologen Veena Das beskriver i, *Language and body: Transactions on the construction of pain*” (1996) att några av de kvinnor som överlevde skickades tillbaka till sina familjer på nåder med uppmaningen från Mahatma Gandhi och Jawaharlal Nehru att de inte skulle straffas för de synder som begåtts mot dem. Fara i att minnas våldet och berätta om det var förenat med enorma risker eftersom det kunde leda till att deras familjer stötte ut dem. Därför beskrev de i stället övergrepp på andra kvinnor. Sina egna upplevelser av det sexuella våldet vidrörde de bara med omskrivningar och metaforer. En återkommande metafor i dessa berättelser var kvinnokroppen som en behållare för smuts, våld, förnedring och gift. Systematiska våldtäkter skedde även under Bosnien kriget (1992-95) som en form av etnisk rensning. Först våldtagen - sen utfrys av de dina. Så såg kvinnans situation ut. Deras berättelser utsatte dem för risken att misskreditera och besudla familjens, faderns och brödernas heder pga. Sharia lagarna, varför de därmed riskerade utfrysning. Männens heder var viktigare. Detta förhållande gäller

³⁴ Hannes Delling, ”Det största som hänt kvinnors frigörelse sedan 70-talet”, *Svenska Dagbladet*, 2017-10-28

fortsättningsvis idag hos islamska kvinnor som lever i fundamentalistiska samhällen. De flesta krig har samma starka historier och dessvärre saknar lika många övergrepp rättsliga följder.³⁵ Det är kanske inte så konstigt att kvinnor varit tysta och fortfarande är (tills nu). Lagarna finns där men de har inte haft bäring i samhället och tystnadskulturen alltför stark.

Sexuella trakasserier är ett civilrättsligt brott

Catharine A. MacKinnon, advokat och professor vid University of Michigan Law School, publicerade 1979 avgörande juridiska argument till att sexuella trakasserier var en form av diskriminering enligt § VII i mänskliga rättigheter från 1964. Tesen testades och 1986 vann hon ett domslut till förmån för en afrikansk kvinna som upprepat blivit våldtagen av sin chef. Förslaget hade nu blivit lag och kom att bli prejudicerande för mål gällande trakasserier som diskriminerande och brottsliga. Följden av detta blev förutom att det tog plats i debatten dvs. i tidningar och andra medier, så innebar det också en slags utbildning för en hel generation om vad sexuella trakasserier är. Detta berättar ordförande i *9to5*, en organisation för arbetande kvinnor, till *The New York Times* 1992. Kvinnor förstod nu att det de råkat ut för inte var rätt, nu inte i lagens mening heller och att de därför kan göra något åt det. Fler kvinnor anmälde övergrepp men dessvärre var tiden inte mogen och motståndet hårt. Mål lades ned, tystades eller förlorades. De som vann fick ofta problem med utfrysning i arbetslivet som följd eller så slutade de sitt arbete och återkom aldrig. Detta lade tungt lock på den seger som vunnits och många kvinnor tystnade igen.³⁶

Sam Sundberg, journalist på *Svenska Dagbladet* redogör i sin artikel vad statistikens beklämmande siffror visar i Sverige idag,

I princip är sexuella övergrepp att betrakta som riskfri brottslighet.

Man ska inte dra för stora växlar på variationerna i statistiken.

Synen på sexualbrott förändras över tid, och att fler anser sig vara utsatta kan i bästa fall tyda på ökad kunskap om vad sexualbrott är. Anmärkningsvärt är emellertid att medan 181 000 personer uppger att de utsatts för sexualbrott så har bara 20 284 brott anmälts, och endast 1 189 personer lagförts. Anmälningensgraden är med andra ord fortsatt låg, liksom uppklarings-procenten. Och inget tyder på att sexualbrotten håller på att försvinna från samhället.³⁷

³⁵ *Human Rights and Narrated Lives The ethics of Recognition*, sid 41ff

³⁶ www.nytimes.com/2017/11/05/us/sexual-harrasment-weinstein-trump.html?partner=socialflow&smid=tw-nytnational&smtyp=cur

³⁷ Sam Sundberg, " #Metoo ställer hela samhället vid skampålen", *Svenska Dagbladet* 2017-11-18

Vittnesberättelser på WWW

På 1990-talets början började ett flertal politiska rörelser växa fram på hemsidor genom handböcker, dokument eller på gemensamma plattformar för personliga vittnesmål. Då används berättelserna för olika syften, dels som underlag för att rapportera om brott mot mänskliga rättigheter men också för politiska eller värvande syften. *Amnesty International Handbook* (1991) publicerar och använder personliga vittnesskildringar för att värva nya medlemmar, sponsorer och aktivister och samtidigt uppmuntrar till att vara med för att skapa medvetenhet och förändring.

Globala rättsaktivister fick tidigt upp ögonen för Internet (1989) som en effektiv kanal att samla vittnesskildringar, nå ut med olika budskap till många på kort tid och med relativt liten insats och till låg kostnad. Ett exempel är *www.witness.org* som är en plattform för att undervisa, samla och sprida vittnes berättelser i text eller som dokumentära filmer. Hemsidan beskriver också hur vi som besökare kan använda informationen för offentlig publicering, eller hur vi kan använda oss av vittnes berättelser som underlag i brottmål.³⁸

Är #metoo en skvallerstajt?

Sociala medier kan liknas vid en skvallerstajt som avslöjar hemligheter samtidigt som vi får en ökad medvetenhet och orientering i värderingar genom inlägg som uppdateras, kommenteras och sprids. Att rykten och skvaller omgärdar #metoo-kampanjen behöver inte vara av ondo säger Mia-Marie Hammarlin, Docent i etnologi och lektor i medie- och kommunikationsvetenskap vid Lunds universitet, i en artikel i *Svenska Dagbladet*. Skvaller har många baksidor men är centralt i omförhandlandet av sociala normer. En mycket liten del av vårt kulturella, reglerande system vi har att förhålla oss sig till kan kommuniceras med skyltar. En betydligt större del av vår förståelse för hur vi lever tillsammans och under vilka normer som gäller sker genom informellt prat, i form av just skvaller. Kampanjen #metoo och de skandalbetonade avslöjanden och erkännanden visar beteenden som länge har varit kulturellt sanktionerade. Den massiva spridningen av skandaler, skvaller och rykten är möjlig tack vare teknologins utveckling. Teknologin har ändrat spelreglerna för den publika skammen på ett grundläggande sätt och blivit ett starkt och blixtnabbt vapen.

³⁸ *Human Rights and Narrated Lives, The ethics of recognition*, sid 38f

Antropologen Max Gluckman, professor vid University of Manchester, beskriver skvaller som en nödvändighet. Skvaller är inte alls något oönskat, fult, kvinnligt, lågt eller till och med syndigt. I själva verket är rykten som skvallras en genre och kan betraktas som en form av nyhet som inte informerar så mycket som den orienterar. Rykten underlättar för människor att lättare förhålla sig till vilka normer som gäller och agera därefter i omgivningen där de verkar. Rykten kan också fungera som väckarklocka om osäkerhet till vad som gäller. Man talar för att veta.³⁹

De kritiska rösterna

Det finns förstås ett motstånd till kampanjen och kritiken tar sig lite olika uttryck som redan noterats ovan. Det finns också dem som varnar för att kampanjen fungerar som en folktribunal där allt som skrivs tas för sanningar utan att passera något som helst filter och personer hängs ut. Några av dessa män som hängts ut på #metoo med namn och bild har även publicerats i dags- och kvällspressen och dömts utan en rättslig process. Vi lever trots allt i en rättsstat varför den som skriver och berättar har ett ansvar.

Ansvarsfrågan i självbiografier har diskuterats i debatten samt de etiska implikationerna som uppstår vid avslöjanden om andra människor utöver sig själv. Rätten att fritt uttala sig är grundläggande i en demokrati. Vilket ansvar har jag som författare? Det ansvaret måste även gälla det skrivna på sociala medier. Lisa Irenius skriver i *Svenska Dagbladet, Kultur Krönika* 9 november 2017, ”Kvinnor – gör inte som män – med makt följer ansvar.” Hon skriver vidare att det är en välkommen kraft för att öka medvetenheten och samtidigt obehagligt hur namngivna personer fått utstå starka aggressiva reaktioner utan att beskyllningarna är utredda.⁴⁰ Fredrik Karén, Journalist på *Svenska Dagbladet*, anser att #metoo sätter etiken under hård press. Han hävdar att det föreligger diskrepans mellan läsare av gamla etablerade medier och sociala medier. Traditionell journalistik kräver fakta, vidimerade underlag, eller krav på vittnen etc. för att kunna bedöma trovärdigheten. Ett mindre antal av de etablerade medierna har publicerat namn, men upplever ett hårt tryck från publiken, som kräver att de ska hänga ut förövarna.

Skådespelerskan Naomi Rapace säger att det är många kvinnor som spelat spelet och klättrat. De har deltagit i spelet och använt det till sin fördel.

³⁹ Mia-Marie Hammarlin, ”Vi klarar oss inte utan skandalerna”, *Svenska Dagbladet*, 2017-10-28

⁴⁰ Lisa Irenius, ”Kvinnor gör inte som män med makt följer ansvar” *Svenska Dagbladet, Kultur Krönika*, 2017-11-09

– Det skulle inte funka för producenter och regissörer att spela det spelet om ingen gick med på det, förstår du vad jag menar? Det äckliga är när det blir en maktspegel: när någon har mycket makt och andra är desperata. Då gör folk våld på sig själv eller låter någon annan göra det. Jag tror att jag såg det tidigt. Jag såg det definitivt i teatervärlden i Stockholm. Och jag såg det i filmvärlden i LA.⁴¹

Sammanfattning

Min frågeställning var om berättelser kan verka som politiskt verktyg för social förändring. Det är för tidigt att säga vad effekterna av kampanjen blir men redan har uttryck som den postpatriarkala eran använts i debatten. Det säger något om hur kampanjen satt ord på samhällets struktur. Att det nu finns en större medvetenhet om vidden av problemet med övergrepp och sexuella trakasserier, samt en vilja till förändring.

Vad som redan har skett är att ett antal förövare har fått lämna sina poster, andra utreds. Politiker slåss om att nå rampljuset med löften om utredningar, nya lagförslag och krafttag för att få bukt på problemen och förhoppningsvis kommer det att leda till förändringar. Lagarna har visserligen redan funnits där men medvetenheten och kunskapen om hur dessa ska följas har varit bristfällig. Ingen kan längre gömma sig bakom okunskap eller friskriva sig från att inte veta att problemet finns. Konvergenskulturen som Henry Jenkins talar om förklarar mekanismerna med spridningen av berättelser som är viktiga. Ett fenomen som helt saknar spelregler varför viktiga berättelser blir berättade. Ingen går fri. Detta har också rest starka protester mot kampanjen då den dessvärre fungerat som folktribunal och män har blivit uthängda utan en korrekt rättslig process.

Den första politiska effekten av #metoo-kampanjen säger man är valförlusten för republikanen Roy Moore i Alabama, USA, då han efter anklagelser för sexuella trakasserier på #metoo förlorade mot demokraten Doug Jones.⁴² Jag skulle kunna stanna där då frågan i princip redan är besvarad men forskningen visar att där finns ytterligare lager kampanjens beståndsdelar har sitt ursprung i. Kulturarvet sedan mer än 2 000 år tillbaka har avbildat kvinnan som fritt villebråd. Genom metaforer har västvärldens kultur visat mannens styrka genom att likställa våldtäkt av kvinnor med att vinna krig. Den patriarkala strukturen i samhälle har cementerats sedan antiken och resulterat i en stark tystnadskultur, inte bara bland kvinnorna utan från samhället i

⁴¹ Malin Ekman, "Rapace stod emot Harvey Weinstein: Är inte till salu" *Svenska Dagbladet*, 2017-12-16

⁴² <https://www.theguardian.com/us-news/2017/dec/12/roy-moore-loses-alabama-senate-race-doug-jones-wins>

stort. Ovälkomna närmanden har varit en självklar och allt för vanlig beståndsdel i kvinnors liv, trots lagar och förordningar. Genom berättelserna på #metoo har kvinnor förenats i ett gemensamt trauma och därmed en gemensam identitet. Denna grupp saknar hudfärg, klasstillhörighet, religion, land eller språk och jag vågar påstå att det är en viktig anledning till det stora genomslaget. Den stora mängden vittnesmål är av oerhörd vikt - de kan inte avfärdas, de har trängt igenom hela samhällsdebatten lokalt och globalt. Fortfarande ifrågasätts kvinnor som anmäler våldtäkt och statistiken mellan antalet trakasserade kvinnor, anmälningar och lagförda brott är mycket nedslående. Detta är ytterligare en förklaring till kvinnors tystnad. Det finns ett stort glapp mellan rättsväsendet och verkligheten. Tystnaden har inte bara varit kvinnans sätt att överleva, det har även varit samhällets sätt att välja bort striden. Att vara tyst är ett tyst medgivande.

Den bristfälliga kvinnosyn som nu råder är på väg att förändras då en lång rad arbetsplatser och branschorganisationer tar sig an problemen efter alla offentliga upprop. Kanske även civilkuraget att säga ifrån när någon trakasseras har stärkts då normen tydliggjorts – Det är helt enkelt inte ok längre.

#aktivism, berättelser och skvaller visar sig vara mer effektivt än samhällets egna verktyg. Orientering i vad som är rätt och fel diskuteras överallt - i debatten, i skolorna, på universiteten, på arbetsplatserna, i lunchrummen, på middagar, på tåget osv. Det stora antalet vittnesmål har synliggjort elefanten i rummet och den aktiva handlingen *att berätta* är inte bara början på en läkande process utan även en aktiv handling till förändring - ett politiskt ställningstagande. Kvinnorna som deltagit i #metoo-kampanjen har använt sina berättelser och *likes* som politiskt verktyg för social förändring men de långtgående effekterna är för tidigt att sia om.

Källförteckning

Litteratur

Jenkins Henry, *Konvergenskultur: Där nya och gamla medier kolliderar*, Bokförlaget Daidalos AB, Göteborg

Ethel Klein, *Gender Politics, From consciousness to Mass Politics*, USA, 1984

Arne Melberg, *Självskrivet Om framställning i litteraturen*, Atlantis, Stockholm 2008

Ovidius, *Metamorfoser*, I tolkning av Ingvar Björkeson, Natur & Kultur, Stockholm 2015

Carola Skott, *Berättelsens praktik och teori*, Studentlitteratur, Lund 2004

Sidonie Smith, Kay Schaffer, *Human Rights and Narrated Lives: The Ethics of Recognition*, Palgrave Macmillan, New York, 2004

Paul Tenggar, *Litteraturteori*, Gleerups Utbildning AB, Malmö 2010

Ovidius, *Publicus Ovidius Naso*, I tolkning av Ingvar Björkeson, Natur & Kultur, Stockholm 2015, sid 9-17

Ebba Witt-Brattström, *Stå i bredd 70-tlets kvinnor, män och litteratur*, Norstedts, Stockholm 2014

Artiklar

Hannes Delling, Det största som hänt kvinnors frigörelse sedan 70-talet, *Svenska Dagbladet*, 2017-10-28

Malin Ekman, "Rapace stod emot Harvey Weinstein: Är inte till salu", *Svenska Dagbladet*, 2017-12-16

Mia-Marie Hammarlin, "Vi klarar oss inte utan skandalerna", *Svenska Dagbladet*, 2017-10-28

Paulina Helgeson, #prataomdet. Berättelser från gråzonen. Vittneslitteratur från en sexuell gråzon, *Svenska Dagbladet*, 2012-01-27

Lisa Irenius, "Kvinnor gör inte som män med makt följer ansvar", *Svenska Dagbladet, Kultur Krönika* 2017-11-09

Simon Lundberg, "Här är alla upprop som kom till efter #Metoo", *Nyheter 24, Aftonbladet*, 2017-11-16

Sigrid Schottenius Cullhed, "Me too" ger röst åt tusentals år av tystnad, *Svenska Dagbladet* 2017-12-20

Sam Sundberg, " #Metoo ställer hela samhället vid skampålen", *Svenska Dagbladet*, 2017-11-18

TT, DN-kronikören Johanna Koljonen fick journalistpris, *Dagens Nyheter, Kultur*, 2011-11-24

TT, "Klart för bok om #metoo – Pascalidou redaktör" *Svenska Dagbladet, Kultur*, 2017-10-31

Björn Ulvaeus, "Abba-Björn: Varför gjorde jag inte så före #metoo?" *Svenska Dagbladet, Kulturdebatt*, 2017-12-04

Länkar

<https://www.theguardian.com/us-news/2017/dec/12/roy-moore-loses-alabama-senate-race-doug-jones-wins>

<https://www.nytimes.com/2017/10/05/us/harvey-weinstein-harassment-allegations.html?hp&action=click&pgtype=Homepage&clickSource=story-heading&module=a-lede-package-region®ion=top-news&WT.nav=top-news>

<https://mobile.nytimes.com/2017/10/20/us/me-too-movement-tarana-burke.html?referer>

<https://www.nytimes.com/2017/11/05/us/sexual-harrasment-weinstein-trump.html?partner=socialflow&smid=tw-nytnational&smtyp=cur>

<https://www.sbs.com.au/news/why-is-the-metoo-movement-sending-shockwaves-through-sweden>

<https://www.scribd.com/document/332243405/Baltic-Screen-Media-Review-Transmedia-Project-Design-Theoretical-and-Analytical-Considerations>

<https://www.thestar.com/life/2017/11/03/as-a-kid-i-couldnt-trust-the-adults-entrusted-to-guide-me.html>

<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14680777.2016.1138235>

Radio

”Vad händer med #metoo-rörelsen i resten av världen?” *Sveriges Radio*,
Kulturpoddar i P1 2017-12-13 kl. 15.00

Twitter

https://twitter.com/alphafemale_1

https://twitter.com/Casey_jo@kcjo_

https://twitter.com/@Alyssa_Milano

<https://twitter.com/WhimCritical>

Instagram

<https://www.instagram.com/p/BaMdfsMBcuG/> - 2017-10-13

<https://www.instagram.com/p/BaT0d-bHRTr/?hl=en> - 2017-10-16